

ממקוה, ואפילו שינוי מראה מחמת עצמם פוסל בהם (רא"ה ושולחן ערוך). ויש שיישבו את הגמ' שם, שאמרה זאת כאסמכתא בעלמא לדין אחר (תוס').

הכשרים למקוה – כשרים לכיור, כגון מים שמראיהם השתנה מחמת עצמם, וכך דעת הרמב"ם. בגמ' בסוטה נאמר שמי הכיור הם "מים שלא נשתנו", ומשמע שדינם חמור

הימים-ב דו: "והים לרחצה לכהנים בור", ומשתמע ממנו שהוא שימש גם כמקור מים לכיור. ה"ים" סיפק מים גם לעשרת הכיורים שבנה שלמה, והם שימשו גם להדחת העולה, ככתוב בדברי הימים שם: "ויעש כיורים עשרה... את מעשה העולה ידחבו בם".

הים של שלמה. שלמה המלך הכין בריכת מים ענקית מנחושת, הנקראת "ים". היא הורכבה על שתיים עשרה דמויות בקר. המים שבים של שלמה שימשו לכל צרכי המקדש. בירושלמי (יומא פ"ג ה"ח) נאמר שהים היה מחובר לעין עיטם ושימש כמקוה טהרה לכהנים (על פי דברי

מערכה מט. המים הראויים להדחת הקרבנות (כב,א-ב)

מנסה לדחות ראייה זו, ולפרש את הקל וחומר באופן אחר, שהכוונה למי הכיור עצמם, והיתרון והחומר שבהם הוא קדושתם. ועל כך מקשה הגמ': "וקדישי מעליותא היא?! אדרבה, קדושת המים היא סברה לפוסלם מהדחת הקרבנות, שכן אינם נחשבים כסתם "מים" האמורים בתורה, משום שיש להם שם לווי ("מי כיור"²). כך לומדת הגמ' מברייתא של "תנא דבי שמואל", האומרת: "מים – שאין להם שם לווי; יצאו מי כיור, שיש להם שם לווי". לפיכך מסיקה הגמ', שאכן הקל וחומר בברייתא הקודמת מבוסס על כך שמי הכיור הם מים חיים (וכדעת רבי ישמעאל שמי הכיור הם מים חיים).

רש"י (ד"ה והא תנא דבי שמואל) כותב שאיננו יודע לאיזה מדיני המים שבתורה מתייחסת הברייתא השניה, הפוסלת מים שיש להם שם לווי³. עם זאת כתב, שניתן להסיק מהברייתא שבכל דין בתורה שנאמר בו "מים" באופן

נאמר בתורה בפרשת העולה (ויקרא א,ט): "וקרבו וכרעו ירחץ במים", ומכאן למדנו שיש להדיח במים את החלקים המלוכלכים בגוף הבהמה לפני העלאתם למזבח. הסוגיה עוסקת בשאלה: מה טיבם של מים אלו, והאם מי הכיור כשרים לכך?

מהלך הסוגיה והמסקנה ממנה

בסוגייתנו מובאת ברייתא (שמקורה בספרא, ויקרא נדבה פרק וז, לעניין הדחת הקרבנות, ומקבילה שם פרק זג, לעניין מריקה ושטיפה של כלי נחושת שבושלו בהם קדשים) בה נאמר על פסוק זה: "במים – ולא בין. במים – ולא במזוג¹. במים – לרבות שאר מים; וקל וחומר למי כיור". הגמ' מנסה להוכיח מה"קל וחומר" שמי הכיור צריכים להיות מים חיים, וזהו ה"חומר", שאם מים רגילים כשרים להדחת העולה – כל שכן מים חיים, הראויים לכיור! הגמ'

הקרבנות (ו, כתבו שהשם לווי הוא "מים קדושים", כפי שנקראים מימי הכיור בתורה (במדבר ה,יז, ובתרגום אונקלוס: "מי כיור").

3. הר"ש בנגעים יד,א, הציע, שאולי הברייתא עוסקת במי מצורע (אמנם מצורע טעון מים חיים, וברייתא זו מן הסתם סוברת כדעת חכמים שבכיור אין צורך במים חיים, אבל אפשר שבאה להוציא מי כיור אפילו אם יתן בו מים חיים).

1. מציגה של שני חלקים מים וחלק אחד יין (רש"י), אבל אם יש בתערובת מים בכמות גדולה יותר - הרי זה מים (ר"י קורקוס הל' מעשה הקרבנות ו,ו). הר"י קורקוס שם מסתפק בטעם שצריך מים דווקא, האם הוא משום איסור ביזוי אוכלין, או שמא יש כאן גזירת הכתוב. אפשר גם שהמים טובים לניקוי יותר מהיין.

2. כך כתבו תוס' (ד"ה יצאו מי כיור), אבל בשפת אמת כאן ובאור שמח (הל' מעשה

לווי, כגון אוזב מדברי או רומי – פסול להזאת מי חטאת ולהזאת המצורע. לגבי מים מציינו גם כן בתורת כהנים (שמיני פרשת ח,א; והובא בתוס' כאן ד"ה והא) את המושג "מים שיש להם שם לווי", והדוגמא לכך במדרש היא "מי תותים" ו"מי רימונים", שאכן שונים במהותם ממים סתם, ולפיכך אין דינם כמים. לעומת זאת דבר שבטבעו ומהותו שווה למיניו, ונתכנה בשם מיוחד רק משום מקומו, אינו בגדר "שם לווי". כך אומר רבא (סוכה יג,א) על "מרריתא דאגמא" (מרור של אגם), שהוא כשר למצות מרור בפסח, כי בעצם הוא "מרור" סתם, ונקרא "מרריתא דאגמא" רק משום שהוא נמצא באגם. נמצא שדבר אינו הופך להיות בעל שם לווי מכח היותו במקום מיוחד, אלא רק מכח היותו דבר שונה (אור שמח הל' מעשה הקרבנות ו,ו).

לכן נראה, שמי הכיור נחשבים בעלי שם לווי לא מחמת מקומם המיוחד, הכיור, אלא מחמת היותם מים מקודשים בכלי שרת⁵, ומים אלה נחשבים בדיני התורה שונים במהותם ממים רגילים (ראה כעין זה בתפארת ישראל פרה ח,ט, בועז אות ה).

שיטת הרמב"ם

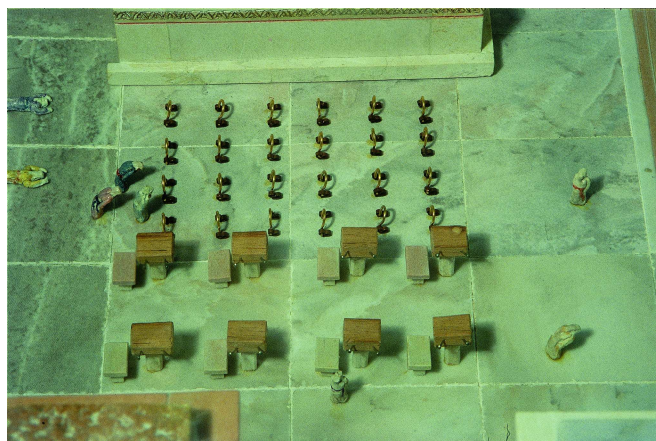
הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (ו,ה-ו) פוסק: "ונטל את הקרביים... הולך ומדיחן במים... לא ביין ולא במוזג ולא בשאר משקין, וכל המימות כשרין", ולא הזכיר שמי הכיור פסולים לכך, ותמיהו האחרונים שם (משנה למלך, רעק"א) על השמטה זו. באשר להשמטת דין "שם לווי" בכללו, כגון מי תותים ורימונים, נראה שהרמב"ם לא הוצרך להזכירם, מפני שאינם נחשבים כ"מים" כלל (עיין הל' טומאת אוכלין א,ב-ד), אבל הסבר זה אינו מיישב את השמטת מי הכיור. כמה אחרונים כותבים שלדעת הרמב"ם גם מי כיור כשרים, והציעו דרכים שונות להסברת הסוגיה בהתאם לכך:

א. אמנם הגמ' פוסלת מי כיור להדחה, אבל לפי מסקנתה, שהברייתא האומרת "וקל וחומר למי הכיור" היא כרבי ישמעאל הסובר שמי כיור הם מים חיים, ניתן לפרש כך גם את הברייתא על שם לווי, ששם הלווי של מי הכיור איננו "מי כיור" אלא "מים חיים"⁶. ממילא, לדעת חכמים, שמי הכיור הם משאר מימות – הרי הם כשרים (מעשה רוקח)⁷.

ב. קושיית הגמרא "וקדישי מעליותא היא" אין כוונתה

סתמי – אין מי הכיור כשרים בו. נמצא שלפי רש"י אין מי הכיור כשרים להדחת הקרבנות. כך גם מפורש בראב"ד על התורת כהנים (ויקרא דיבורא דנדבה פרק ו,ז), שכתב: "אבל מי כיור עצמן פסולים לרחיצת הקרביים, דמים שאין להם שם לווי בעינן, כדכתיב 'במים' סתמא"⁴.

כדעה זו נראה גם מפירוש הרשב"ם (בבא בתרא עט,א ד"ה מים), הכותב שהמקדיש בור מים – הרי זה ראוי לבדק הבית ולא למזבח, כי "אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה" (וכן בתוס' במעילה יב,ב ד"ה כל הראוי למזבח). במצפה איתן שם הסביר טעמו, שאסור להדיח במים מקודשים מפני שיש להם שם לווי (ואפילו אינם מי כיור, וראה להלן). אבל אפשר שכוונת הרשב"ם שלמעשה כך נהגו (והרי בוודאי אין דין להדיח מאמת המים דווקא), וכל שבא לומר הוא שהמקדיש בור מים אין בו תועלת למזבח.

בית המטבחים. בצפון העזרה הוקמו מתקנים מיוחדים לטיפול בקרבנות: שחיטתם, הפשטת עורם, ניתוחם והדחת הקרב והכרעיים. לשם כך נעשו טבעות, להחזקת הבהמה בזמן שחיטתה; "נכסים" לתליית הקרבן והפשטת עורו; ושולחנות, להנחת אברי הקרבן עליהם.

המושג "שם לווי"

הגדרה זו של מי הכיור כמים שיש להם שם לווי – חידוש יש בה, שכן בדרך כלל המושג "דבר שיש לו שם לווי" מתנייחס לדבר השונה במהותו. כך נאמר, למשל, במשנה בנדרים (ו,ט), ש"יין תפוחים" אינו נחשב יין לעניין נדרים, משום שיש לו שם לווי, ומטעם זה גם "שמן שושמויין" אינו נחשב שמן ו"דבש תמרים" אינו נחשב דבש. כיוצא בזה מציינו במשנה בפרה (יא,ז) ובנגעים (יד,ו), שאוזב שיש לו שם

4. וכן כתב הראב"ד גם שם פרק ז,ג לעניין מריקה ושטיפה. בפירוש 'חבר הכהנים' לספרא שם (לר' חיים חבריא, מחכמי מצרים בדור שלאחר גירוש ספרד) נחלק על הראב"ד: "דלא מיקרי שם לווי אלא כשהלוי נוגע במין המים עצמן בכל מקום שיהיו, כגון אוזב מצרי... שהלוי מחמת שינוי האזוב עצמו וצורתו וטעמו... אבל מי כיור הלוי הוא משום שניתנו בכיור, ואילו יתנו בכלי אחר אחר שהוציאום מהכיור לא נקרא שם כיור עליהם... לכן לא נקרא מי כיור שם לווי". אך לא הסביר את הגמ' באופן המתיישב לשיטתו. ויש להעיר שפירוש זה נוטה לעיתים מדרך הגמרא, אם מחמת מחסור בגמרות ואם כשיטה פרשנית, עיין במבוא לספרא במהדור' מכוון אופק (כרך ב-א) עמ' 17.

5. וראה בהערה הקודמת.

6. אמנם בגמ' לא נאמר שפירוש הברייתא השתנה לפי המסקנה, אבל מצד הסברה קשה לומר ש"מי כיור" הוא שם לווי, כפי שהתבאר, ולכן אפשר שהגמ' נקטה שזהו שם לווי רק מחמת שהוכרחו לכך מכח הברייתא, ולפי מסקנתה יש לפרש שחזרת מזה.

7. יש בכך קושי, שעל כל פנים היה לרמב"ם לומר שמים חיים פסולים. ועוד, שאמנם לדעת חכמים מי הכיור אינם חייבים להיות מים חיים, אבל בפועל נראה שגם לדעתם היו אלה מים חיים, וכדברי הרמב"ם עצמו (הל' ביאת המקדש ה,טו), ועיין במערכה הקודמת.

את מי הכיור אם היה להם שם לזוי (כגון שנתן בכיור מים כאלו, או ששהו זמן רב ונעשו "מים טרורים" וכדומה). הגמ' מביאה את הברייתא כדי להוכיח שהקדושה איננה יתרון הכשר, כי אדרבה, המבוקש הוא "מים רגילים", אבל אין כוונתה שהקדושה פוסלת (וכדברי השפת אמת הנ"ל).

בעל אור שמח הוכיח כדעת הרמב"ם שמותר להדיח ממי כיור מן הפסוק בדברי הימים (ב ד,ו): "ויעש עשרה כיורים, ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם, את מעשה העולה ידיחו בהם, והים לרחצה לכהנים בו". אכן, כך מפרש המיוחס לרש"י שם: "לרחצה בהם – קידוש ידים ורגלים. את מעשה העולה ידיחו בהם – מן המימי הכיור ידיחו קרבי העולה... הכיורים היו לקידוש והים לטבילה", הרי שאותו כיור משמש לקידוש ידים ורגלים וגם להדחה.

ברם, הרד"ק (בפירושו הראשון) כותב ש"את מעשה העולה ידיחו בהם" הוא פירוש ל"לרחצה בהם", כלומר שלא שימשו לקידוש ידים ורגלים. וכך עולה מהתרגום שם: "למחלל¹⁰ בהון, ית עובד עלתה מדיחין בהון, וכיורא דבצלאל לקידוש כהנא רבא, וימא לקידוש כהנא ביה". על פי פירוש זה יתכן שכיורים אלה לא היו כלי שרת, והמים לא נתקדשו בהם כלל, ולכן היו ראויים להדחת הקרבנות.

סיכום

מפשט הסוגיה נראה שמי הכיור פסולים להדחת קרבי העולה, משום שהם נחשבים כבעלי "שם לזוי", וכן דעת רש"י והראב"ד. ברמב"ם נראה שהכשיר את מי הכיור, כנראה מפני ש"שם לזוי" אינו אלא במים השונים בטבעם, וכדעה זו משתמע מפסוק בדברי הימים. באחרונים הסבירו את הסוגיה בדרכים שונות על פי שיטתו.

מערכה נ. עבודת כהן ערל (כב,ב; כג,ב)

לכך מקור מפורש בתורה, ורב חסדא מבאר, שהדבר נלמד מדברי יחזקאל (מד,ט): "כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי"¹¹.

יש לברר את גדר האיסור, ובאיזה ערל מדובר, האם גם במי שאנוס שלא למול עצמו מחשש סכנה?

גדר איסור ערל בעבודה

רב חסדא אומר על פסול הערל: "דבר זה מתורת משה

שמים קדושים פסולים בהכרח היכן שצריך מים, אלא רק שלא מסתבר לתת להם עדיפות ו"קל וחומר" מכח קדושתם, שהרי מצינו שיש צורך במים רגילים, ושם לזוי פוגם בכשרות המים. ומכל מקום יש לומר שסוג זה של "שם לזוי" אינו פוסל. תנא דבי שמואל הפוסל מי כיור אינו עוסק במי הדחה, אלא בדבר אחר (שפת אמת, וכיוצא בזה בקרן אורה)⁸.

ג. הברייתא באה להוציא מסברה שחובה להדיח את הקרביים ממי כיור דווקא (מתוך השוואה לקידוש ידים ורגלים), ובאה ללמוד מ"מים" שאין להם שם לזוי שאף מים רגילים כשרים, ואין חובה להדיח במי כיור, אבל מותר להדיח בהם. לפי זה "יצאו מי כיור" היינו שהכתוב לא דיבר על מי כיור דווקא. כמו כן, הראיה שאין מעלה במים קדושים היא מכך שדווקא מחמת שמם "מים קדושים" למדנו שהתורה לא הקפידה שישתמשו רק בהם (אור שמח).

ד. בעל מרכבת המשנה מפרש את כל מהלך הסוגיה באופן שונה, ואת הברייתא של תנא דבי שמואל פירש כך: "מים – שאין להם שם לזוי (כלומר מים ממש, ולא מי תותים ורימונים), יצאו [מכלל זה] מי כיור שיש להם שם לזוי", כלומר, שהם כשרים אע"פ שיש להם שם לזוי, כגון שנתן בכיור מי תותים, מפני שקדושתם מכשירתם⁹.

ה. יש מקום להציע פירוש נוסף בברייתא: "מים – שאין להן שם לזוי, יצאו מי כיור [כאלה] שיש להם שם לזוי". פירוש: הברייתא עוסקת בדברים הנעשים במי הכיור (כגון קידוש ידים ורגלים, או הדחת הקרביים, או מירוק כלי נחושת שנתבשלו בו קדשים, והברייתא מזכירה "מי כיור" מתוך הנחה פשוטה שדברים אלו נעשים במי הכיור, מפני שזהו מקור המים הזמין במקדש), ובאה לומר שיש לפסול

ברית המילה היא אחת המצוות המרכזיות בתורה, כפי שמתבטא, למשל, בהיותה חלק מתהליך הגיור. ביטול מצוה זו, גורר גם הגבלות שונות בתחום המקדש וקדשיו: נאמר בתורה, שהערל אסור לאכול קרבן פסח (שמות יב,מח), ומכאן למדו חכמים גם על שאר קדשים ותרומה (יבמות ע,א). יתירה מזו: החייב למול את בנו, או עבדו, אף הוא מנוע מלאכול קרבן פסח (שמות שם).

במשנה כאן (טו,ב) נאמר, שכהן ערל פסול לעבודה. אין

⁸ "יחלל במיא". התרגום לשיטתו בתחילת הפסוק, ש"חמישה מימין וחמישה משמאל" פירושו מימין ומשמאל לכיור של בצלאל.

1. הפסוק מובא בגמ' בכל מקום (יומא עא,ב; תענית יז,ב; מועד קטן ה,א; סנהדרין כב,ב ופד,א; זבחים יח,ב וכב,ב, וכן בהרבה מקומות בראשונים) בתוספת המילה 'לשרתני', המלמדת על כך שמדובר על איסור עבודה, ולא על ביאה גרידא. ברם, בפסוק ביחזקאל לא נאמר 'לשרתני', ועל פי זה הגיהו בגליון הגמ' בכל המקומות הללו. נראה, שהגמ' הוסיפה את המילה 'לשרתני' על פי פס' טו שם: "והכהנים הלויים בני צדוק, אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי, המה

8. אך יש לשאול, סוף סוף נאמר בברייתא ש"מים" מוציא ממי כיור, ומניין להבדיל בין מים למים ולהכשירם להדחה? השפת אמת מצייע גם להגיה בברייתא "יצאו מים שאין להם שם לזוי" (ולא "יצאו מי כיור"), אך לא מצאנו (בדקדוקי סופרים) עדות לגרסה זו.

9. מסברה הרי זה תמוה, והיה מקום לפרש באופן פשוט יותר על פי דרכו, שכוונת הברייתא להכשיר את מי הכיור אע"פ ש"מי כיור" הוא שם לזוי, כי אין זה שם לזוי גמור, וכנ"ל.

10. לשון ניקוי והסרת הפרש, כתרגום אונקלוס ל"והקרב והכרעים ירחץ במים" -